

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ:

представництво в умовах надзвичайних ситуацій

*МАТЕРІАЛИ
Круглого столу*

*Одеса,
15 грудня 2023 року*

Одеса
Фенікс
2023

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *С. Харитонов*,
доктора юридичних наук, професора *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професор;
Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Група організаційного та технічного забезпечення Всеукраїнської наукової конференції:

Глиняна Катерина Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Калитенко Оксана Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Омельчук Олександр Сергійович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Бааджи Наталя Пилипівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Кирилюк Алла Володимирівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Круглого столу, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

III 49 **Шерешевські читання: представництво в умовах надзвичайних ситуацій** : матер. Круглого столу (Одеса, 15 груд. 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: *С. Харитонов*, *І. Давидової* ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 130 с. – Режим доступу: ...
ISBN 978-617-8395-51-3

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних і практичних проблем цивільного права та процесу, в тому числі особливостей представництва в умовах надзвичайних ситуацій, інших дотичних тем приватного права, які були оприлюднені на Круглому столі, що відбувся 15 грудня 2023 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.155

ISBN 978-617-8395-51-3

© НУ «Одеська юридична академія»,
2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна</i> ПРЕДСТАВНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ	9
<i>Мінченко Райса Миколаївна</i> ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	14
<i>Бааджи Наталія Пилипівна</i> ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СФЕРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	19
<i>Бабич Ірина Григорівна</i> КОНКУРЕНЦІЯ ДЕЛІКТНОГО ТА ДОГОВІРНОГО ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	24
<i>Гаврік Роман Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЇЇ БАТЬКАМИ (ЗАКОННИМИ ПРЕДСТАВНИКАМИ) В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	28
<i>Галупова Лариса Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	33
<i>Еннан Р. Є., Мазуренко С. В.</i> ACADEMIC ETHICS AND ACADEMIC INTEGRITY SYSTEM: USA EXPERIENCE (АКАДЕМІЧНА ЕТИКА ТА СИСТЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД США).....	37
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИДАЧІ ДОВІРНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	42
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i> СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ ТА ФАРМАЦІЇ.....	45
<i>Кривенко Юлія Василівна</i> ІНСТИТУТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ	51
<i>Маковій Віктор Петрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЗА ДОВІРЕНІСТЮ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	54
<i>Матійко Микола Володимирович</i> ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	59

Мінченко Раїса Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України, професор
кафедри цивільного права Національного
університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Правова визначеність у питаннях належності тих чи інших справ до юрисдикції суду в порядку цивільного чи іншого виду судочинства є запорукою безперешкодної реалізації заінтересованими особами права на ефективний судовий захист у встановленому законом процесуальному порядку.

Надання Верховним Судом правових висновків щодо питань правильного визначення судової юрисдикції при вирішенні питання щодо відкриття провадження у справі, розгляді та вирішенні судами відповідних цивільних, адміністративних чи господарських справ, сприяє забезпеченню єдності судової практики та вирішенню справи повноважним судом у розумінні ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а також дотриманню вимог щодо розгляду справи повноважним судом у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. та усталеної практики Європейського суду з прав людини.

Критерії розмежування судової юрисдикції є одним з найбільш спірних та водночас засадничих предметів наукового дослідження, необхідним для вирішення юрисдикційних спорів та забезпечення юридичної визначеності у практиці судів, особливо що стосується діяльності Верховного Суду, одним із завдань якого є забезпечення єдності судової практики, зокрема щодо питань правильного визначення судової юрисдикції [1, с. 14].

Як зазначається у постанові Великої Палати Верховного Суду від 13.11.2019 у справі № 761/24489/17: «судова юрисдикція – це інститут права, який покликаний розмежувати між собою компетенцію як різних ланок судової системи, так і різних видів судочинства – цивільного, кримінального, господарського та адміністративного.

Критеріями розмежування судової юрисдикції, тобто передбаченими законом умовами, за яких певна справа підлягає розгляду

за правилами того чи іншого виду судочинства, є суб'єктний склад правовідносин, предмет спору та характер спірних матеріальних правовідносин у їх сукупності. Крім того, таким критерієм може бути пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ» [2].

З точки зору Великої Палати Верховного Суду, «критеріями відмежування справ цивільної юрисдикції від інших є, по-перше, наявність у них спору про право цивільне, по-друге, суб'єктний склад такого спору (однією зі сторін у спорі є, як правило, фізична особа), по-третє, пряма вказівка закону про вирішення спору в порядку певного судочинства» [2].

Проте в національній правовій науці, так само як і в діючому процесуальному законодавстві України не вироблені виразні ознаки та критерії розмежування юрисдикції судів. Можна погодитись з точкою зору Я. Сідей, що «особливі проблеми в розмежуванні юрисдикції виникають у разі, якщо у визначенні критеріїв такого розмежування закон виходить з різнопланових ознак, не узгоджених між собою, внаслідок яких один і той самий спір формально може бути розглянутий судами різних юрисдикцій» [3, с. 199].

Так, у відповідності до суб'єктного критерію, до справ адміністративного судочинства належать справи за участі суб'єкта владних повноважень, тоді як до справ цивільного судочинства належать справи, у яких однією зі сторін є фізична особа. Питання про розмежування цивільної та адміністративної юрисдикції виникає у випадках, коли однією зі сторін спору є суб'єкт владних повноважень, а іншою – фізична особа. В цілому, суб'єктний критерій надає лише загальний орієнтир у визначенні виду судочинства та, як правило, потребує додаткового використання інших критеріїв [1, с. 15].

Досить суперечливим критерієм є неодноразово згаданий Верховним Судом предмет спору. Поняття «предмет спору» було сформульовано Верховним Судом у контексті участі в судовому процесі третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Так, предметом спору на думку Верховного Суду є об'єкт спірних правовідносин, матеріально-правовий об'єкт, з приводу якого виник правовий конфлікт між позивачем і відповідачем [4]. І хоч Верховний Суд цілком справедливо розмежував поняття «предмет спору» та «предмет позову», у справі, в якій сформульовано дане визначення, Верховним Судом названо предметом спору звернення

стягнення на предмет іпотеки та визнання припиненим договору іпотеки, що, фактично, є матеріально-правовими вимогами, тобто предметом позову. Втім саме визначення предмету спору є достатньо вдалим. Об'єкт спірних правовідносин – це матеріальні чи нематеріальні блага (речі, інше майно, послуги, честь, гідність тощо), заради яких суб'єкти вступають у правовідносини, та на які претендують як позивач, так і третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору. Саме тому інтереси позивача та третьої особи й суперечать один одному, адже вони претендують на одне і те ж благо. Оскільки належність певного блага конкретній особі юридично закріплюється через суб'єктивні права, саме ці права, а не безпосередньо блага, є об'єктом судового захисту. Тому більш коректним формулюванням даного критерію є не предмет спору, а об'єкт судового захисту, яким може бути конкретне суб'єктивне право та/або охоронюваний законом інтерес (публічний чи приватний [1, с. 16].

Однак є юридичні спори, пов'язані з оскарженням рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, які, між тим, все одно за наявною судовою практикою розглядаються в порядку цивільного судочинства.

Наприклад, у правовому висновку, що міститься у постанові Великої Палати Верховного Суду від 15.04.2020 у справі № 727/8819/16-а, зазначається, що «неправильним є поширення юрисдикції адміністративних судів на той чи інший спір тільки тому, що відповідачем у справі є суб'єкт владних повноважень, а предметом перегляду – його акт індивідуальної дії.

Під час визначення предметної юрисдикції справ суди повинні виходити з суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі.

Водночас приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи немайнового особистого інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень» [5].

Таким чином, Верховний Суд в основу своїх висновків про публічно-правовий чи приватно-правовий характер спору покладає характер інтересу, який підлягає судовому захисту в даному конкретному випадку: публічний чи приватний.

Однак в такому підході наявний очевидний недолік: у юридичних спорах, в яких з однієї сторони виступає суб'єкт владних повноважень, а з іншої – приватна (фізична чи юридична) особа, завжди відбувається зіткнення публічного та приватного інтересів і постає питання, чи необхідно при визначенні характеру спору віддавати перевагу саме інтересу позивача та саме відповідно до нього визначати чи є спір приватно-правовим чи публічно-правовим, ігноруючи при цьому характер інтересу відповідача.

Окремо варто зупинитись на правилах визначення судової юрисдикції за зв'язком позовних вимог. Відповідно до п. 23 ч. 1 ст. 4 КАС похідна позовна вимога – вимога, задоволення якої залежить від задоволення іншої позовної вимоги (основної вимоги). Аналогічне визначення міститься й в ч. 1 ст. 188 ЦПК. За наявності кількох взаємопов'язаних між собою вимог (основної та похідної), якщо такі вимоги окремо належать до різних видів судової юрисдикції, похідна вимога в питанні належності до тієї чи іншої вимоги у випадках, встановлених законом, слідує за основною. За відсутності прямої вказівки закону дане правило не діє.

Так, відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 19 ЦПК суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами [6].

Відповідно до ч. 3 ст. 19 КАС адміністративні суди не розглядають позовні вимоги, які є похідними від вимог у приватно-правовому спорі і заявлені разом з ними, якщо цей спір підлягає розгляду в порядку іншого, ніж адміністративне, судочинства і знаходиться на розгляді відповідного суду. Так само вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, розглядаються адміністративним судом, якщо вони

заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства (ч. 5 ст. 21 КАС).

Таким чином, критеріями, за якими визначається належність юридичного спору до цивільного чи адміністративного судочинства, є: 1) суб'єктний склад правовідносин (суб'єктний критерій); 2) об'єкт судового захисту; 3) характер спірних матеріальних правовідносин; 4) пряма вказівка в законі на вид судочинства; 5) зв'язок вимог (основна та похідна).

Наведені критерії оцінюються судом у їх взаємозв'язку. Жоден з них окремо (крім прямої вказівки в законі) не має визначального впливу на встановлення виду судочинства, до якого належить та чи інша вимога. Лише у своїй сукупності вони характеризують юридичний спір як публічно-правовий чи приватно-правовий, що зумовлює його розгляд в порядку адміністративного чи цивільного судочинства [1, с. 18].

Що стосується розгляду і вирішення справ непозовного характеру, то такі справи вирішуються виключно в рамках цивільного судочинства, за правилами процедури наказного чи окремого провадження, передбаченими відповідними нормами Цивільного процесуального кодексу України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Р. Мінченко. Критерії розмежування цивільної та адміністративної юрисдикції судів. *Приватне і публічне право*. 2023 № 3. С. 14-19.

2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 листопада 2019 року у справі № 761/24489/17, провадження № 14-362цс19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86036696>.

3. Сідей Я. Розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції у сфері судової компетенції. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 196-200.

4. Постанова колегії суддів Касаційного господарського суду Верховного Суду від 14 вересня 2021 року у справі № 909/243/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99647863>.

5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15 квітня 2020 року у справі № 727/8819/16-а, провадження № 11-792апс19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88880711>.

6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.

Бааджи Наталія Пилипівна – к.ю.н., доцент,
доцент кафедри права інтелектуальної
власності та патентної юстиції
Національного університету «Одеська
юридична академія»

ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СФЕРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Бурхливий розвиток цифрових технологій в останні роки, триваючий процес конвергенції інформаційних послуг, мереж передачі даних і комунікаційних пристроїв спричинив появу нових подібних до медіа сервісів, що породжує низку правових проблем, які потребують вирішення у найближчій перспективі. Забезпечення дотримання авторського права і суміжних прав є одним із найбільш нагальних питань, але при цьому недостатньо вивченим з огляду на виникнення нових форм поширення інформації і трансформацію традиційних медіа. Особливої уваги заслуговують питання розповсюдження контенту, створюваного безпосередньо споживачем («user generated content»), на Інтернет-платформах, ефективного захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет, адаптації винятків та обмежень авторського права і суміжних прав до цифрового середовища, колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав стосовно онлайн-трансляцій тощо [12].

Охорона авторських прав є фундаментальним аспектом законодавства у сфері засобів масової інформації в Україні. Творча діяльність – основа кожного медіа. Навіть новини мають творчо оброблятися, щоб читач отримував не сухі офіційні прес-релізи, а збалансовану і корисну інформацію. Авторські права надають правовий захист творчим творам, створеним у ЗМІ, та забезпечують справедливу винагороду за інтелектуальні зусилля авторів.

Авторське право у ЗМІ позначає права та привілеї, які автори одержують на свої інтелектуальні творчі твори. Законодавство, що